

В. Залозецький.

Духовий порядок річей.

В чотиролітню річницю смерти Вячеслава Липинського.

Людство ступало б в густій темряві, якщо б вряди-годн не освічували його шляхів надхнені Божим духом люди. Звичайно мало завидна є судьба тих людей, що „крадуть огонь в богів“. Вони густо-часто падають жертвою свого сміливого чину. Вони гинуть в боротьбі та змаганню передати цьому людству більше світла.

„Die töricht genug Ihr volles Herz nicht wahren
Dem Pöbel Ihr Gefühl, Ihr Schauen offenbaren.
Hat man seit je gekreuzigt und verbannt“...

Кожний крок у напрямі опановання хаосу темряви і здобуття пяди світла тягне за собою великі жертви творців і носіїв ідейного проникання темряви. Але жертви потрібні є на тернистім шляху людства, щоб його досконалити. Бо жертви побуджують до дальших жертв. А з жертв родиться щойно це взнесліше, вище життя.

І так жертвою в змаганню перемогти українського хаотичного демона впав один з найбільших людей українських, носій української державної ідеї Вячеслав Липинський.

Сильнішими показалися ще ворожі сили, що зловіщим си-чінням зуміли перемогти на якийсь час світло, яке він ніс для української землі і яке він перший запалив в своїй лицарській груді. Він, що освітлював шлях будучности проникливістю своєї думки на десятиліття; він, що загально-людське, високе і взнесле вщипив в мале, індивідуальне та партикулярне українське; він, що відчув велич минулого і з долини горя та сліз української теперішности силою віри і сміливістю думки вказав на позолочені обрії дійсного відродження в майбутньому; він, що не заломився на своїм шляху під тягарем хреста, який ніс до кінця життя без скарг, без болю; він, що його величі не бачили тільки до малого привиклі очі українські — став жертвою української руїни

— о —

Але не даром він ніс свій хрест і впав жертвою. Бо хоч ідуть постійні намагання обезславити його патріотичну і тільки на любові оперту діяльність, то проте крила його Ідей-розгортаються. Сильні молоді руки підносять його смолоскип іспішать його шляхом, вірні його заповітам. І передадуть той святий огонь наслідникам. Так росте традиція, традиція його Ідеї.

Але разом з тією ірраціональною вірою, яку він розбуджує, йде застанова над тим, що він вніс в українське життя. Нині, по чотирьох роках, можна ставити уже це питання. Усталюються уже деякі вартості. Він не тільки побуджував, не тільки викликував ірраціональне — це робили й інші, — він не тільки вводив нову динаміку в українське життя — це могло вийти так на зло, як і на добро українства — а він оформлював ірраціональне,

одуховлював динамічне і — ставив, обґрунтовував новий духовий порядок річей, новий порядок життя.

Тому Липинський є великим законодавцем. Не списувачем законів — а їх творцем. Він вичуває, відкриває, оформлює і дає життєві закони. Він є великим одуховителем тих законів.

Його ж життєвий закон, його орґо опертий є не на механічному, а природно-орґанічному відношенню між людиною і космосом. Тому і цей новий закон ми назвали духовим порядком річей. Не брутальна сила, не тільки воля, не тільки в першій мірі чин, що впливає з сили і волі, а сила і воля, що впливають з Духа-льогосу, з духового порядку річей — ось новий життєвий закон, який проголосив Вячеслав Липинський.

Закон проголошений в хвилю духового занепаду не лише українства, але цілого окцидентального людства. І якраз цей занепад Духа вимагає переродження, відродження Духа і вся праця Липинського саме звернена на таке відродження в Дусі. Має відродитися передовсім Дух землі. Тіни забутих предків. Механічність новітньої цивілізації, тріумф машини над людиною, гіпертрофія урбанізації знищили того духа землі. Великоміський кентавр поїв богів-домовиків, лярів і пенатів хазяйовитих мешканців сільських осель, варстатів праці землевласників, промисловців-продуцентів та ремісників. Викорінив їх всіх і кинув на брук. Зродив армії пролетарів-безбатченків. Зродив духа номадів в оазах окцидентальної цивілізації, які не відчувають більш природнього звязку з землею і яких обєднює ще тільки ненависть до тих, що цього звязку ще зовсім не стратили. Але й ті, що звязані з землею, держаться“ її лише дуже слабесенько. Їх з усіх боків підточує, нищить „дух часу, дух машини, дух бездушної демократичної цивілізації“ і вони поволі піддаються. Гинуть на наших очах послідні могікани осілої окцидентальної культури, а за ними отвирається безодня, в яку котяться тисячлітні надбання окциденту. Апокаліптичній дійсності упадку цієї культури протиставить Липинський відродження Духа землі, відчування тісної звязи людини з землею-Батьківщиною, любов тієї землі-Батьківщини і готовість жертви з любови до тієї землі-Батьківщини. Великоміському кентаврові, що породив новочасну цивілізацію, протиставить любов-патріотизм згнобленої землі: вводить життєві закони землі. І тим усвідомлює універсальне значіння тих, які того звязку з землею ще цілком не стратили. Двигає з омертвіння їх прибитий етос і кличе опам'ятатись, боротись, змагатись, бо тільки так можна дряхлість усунути і цього занепавшого Духа землі відродити.

Має відродитися еліта. „Цивілізація маси“ її проковтнула: загальний упадок, ослаблення і вичерпання давньої еліти в часі війни та вплив примітивної варварщини ту еліту не тільки фізично усунули, але намагаються вбити, затерти, знищити саме поняття еліти. Затираються послідні сліди колись могутнього аристократичного етосу окциденту. І коли зникне безслідно цей старий етос окцидентальної культури, — тоді ледви чи зможе

новонароджений варваризм оформитися старим духом окцидентальної традиції. І тому супроти тих небезпек Липинський проголошує відродження етосу тієї колишньої еліти, її понять про етику та мораль громадського життя. Розбуджує передовсім приспане відчуження понять колишньої еліти, які грозять зникненням з овиду окцидентальної свідомості.

Передумовою цього відродження Духа землі та відродження еліти є — відродження християнської релігії. Ціла творчість Липинського овіяна тугою за лицарськістю, що відроджується під знаками хреста. І тут виростає глибока антитеза Липинського до нинішньої зсекуляризованої окцидентальної культури. Не надчоловік, не обоготворена людина, гні визволений з середньовічного порядку ренесансовий кондотієр з позою Цезаря, з макіявельською засадою, що ціль освячує засоби, протопляст новочасного вибуялого індивідуаліста, що ренесансовий меч заміняв на девізу „гроші це сила“... є ідеалом Липинського. Його ідеалом є лицар, що меч свій підпорядковує Ідеї. Що його Бог і король на лицаря пасує. Що гне коліно в службі чомусь вищому, більшому, як він: Богові та королеві. Що перемагає Яфетовим Духом пристрасть, гордість та сваволю. — На ось таких антитезах сучасності і сучасного українства побудована Ідея Липинського. Але ця антитеза не є тільки негативною критикою або якоюсь абстрактною нездійсненою ідеєю. З болю і горя породжена стає ця ідея образом, візією будучности та вірою, що цей образ є при напрузі всіх душевних сил здійснимий. Але щоб її здійснити, треба передовсім обнови Духа, переродження, досконалення...

Всі явища нинішнього загального розкладу окцидентальної культури, а з нею й українства не можна виводити тільки з зовнішніх причин політичної натури. На дні цього розкладу лежить глибша причина, а нею є апостазія Духа осілого окцидентального людства. Далекovidючий ум Липинського відчув це інтуїтивно і тому в основу відродження положив уздоровлення Духа. З уздоровлення Духа виростає щойно органічно новий життєвий закон, новий духовий порядок річей. Вся поправа нинішних відносин без обнови Духа є річчю рішуче безвиглядною.

— о —

Але значіння Вячеслава Липинського не вичерпується тільки в рамках українського духового життя. Хоч вийшов він органічно з українського ґрунту і коріння його в нім спочиває, то верхами своїх сміливих думок вростає він в універсальні горизонти все-світної духовости. Думки його — коли абстрагуємо від територіально-українських особливостей — є нині всюди там актуальні, де шириться розклад громадсько-політичного життя, а з ним потреба обнови і переродження того життя. І тим саме можна бути тільки гордим, що дух Липинського універсальний у все-світньому значінню того слова. Отже його місце в Пантеоні все-світньої Духовости, серед творців, які з ним глибиною відтворю-

ваної думки і відчуванням духових потреб споріднені. Споріднені з ним тому, що творили так, як він, могутню життєву синтезу, це якраз, що називаємо світоглядом, що творчо запліднює людство, що дає замкнену духову цілість, вищий стиль та законність життя...

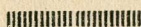
І тому Липинського можна порівнювати з духами-творцями нових життєвих норм, а особливо надаються, щоб порівняти: Плятон, що символізує льогос старинного клясичного світу, Св. Августин, що втілює творчу синтезу між античним світом і християнською вірою, та Св. Тома з Аквіну, той геніяльний творчий духовий законодавець середньовіччя, який залишив сильне пятно в цілій середньовічній духовості.

Особливо Св. Тома має деякі аналогії з ідеями Липинського, коли йде про його суспільно-громадянської проблеми.

І хоч в обох панує цілком відмінний темперамент, підхід та метода аналізу духово-суспільних явищ, то проте є й аналогії не тільки в світогляді, не тільки в строгій льогічній конструкції та ясності думки, не тільки в шуканню міри та гармонії між наукою та штукою, між Божим та людським, духовим та матеріальним, природним та надприродним, але і в тім, що оба мислителі є творцями — законодавцями життя. Абстрактна думка є для них тільки засобом для сповнювання конкретних задач: льогос, схоплений в форми думки, має творити новий порядок життя.

В царстві Духа окцидентального людства належиться Липинському місце серед визначних представників Духовости. Бо він, так як і вони, є речниками також універсальних ідей.

Вкоротці старалися ми дати вислів думкам про значіння того вкладу, так в українську, як і загально-людську, духовість, який представляють ідеї Липинського. Щойно поволі зарисовується його грандіозна постать і виростає перед нами до гігантських розмірів велитня Духа, якого значіння більшає в міру того, як з руїни родяться потреби духового переродження нинішньої завмираючої окцидентальної культури.

Тільки великим хрестовим походом Духа на українське некло тілесних пристрастей і хаосу матерії можна створити Україну. Чи здатні Ви, інтелігенти українські, такий хрестовий похід Духа розпочати?

Не етнографічна маса як така, не тип, не характер, не мова, не окрема територія творять самі по собі, автоматично, націю, а творить націю якась активна згрупа людей серед цієї етнографічної маси, згрупа, що веде серед неї перед в розвитку обєднуючих, орґанізуючих, будуєчих націю політичних вартостей.

В. Липинський.